

זאב יוניאל- השם החולף מוולפה. שם המשפחה היה אוקראיני לגמרי- יחניוק.

בשם הזה נולדתי וחייתי עד 1943.

נולדתי ב24.6.30, בגיל 4-3 התחלנו ללמוד בחדר. חדר עם רבי, שכל שבוע היינו לומדים את פרשת השבוע. כל שנה היינו לומדים את פרשת השבוע. הייתי צריך לקרוא את זה הפוך כי היה ספר אחד והיינו 10-12 ילדים. הייתי צריך לשיר את זה בניגון אשכנזי. הרבי היה די מבוגר והוא היה מסתובב, בא לכל אחד והיה שם את האוזן לשמוע אם אתה שר טוב. אם לא היית שר טוב, לפי הניגון הוא היה שם בוקס.

היינו משפחה של 4 ילדים, 3 בנים ואני הייתי השלישי. אח יותר גדול, אחות יותר גדולה, אני הייתי השלישי והיה עוד אח יותר קטן.

גרנו בעיירה בשם ויסוצק. בעיירה גרו כמה מאות יהודים, משפחות די ברוכות ילדים. כל העיירה דתית, שבת סגור, הכל לא עושים שום דבר. למרות שהיה לנו לחמם את האוכל תנור ותנור קטן לחמם את הבית. בשבת היו מוציאים את האוכל מהתנור והיו מחממים עם זה. הייתה באה גויה, לנו גויה של שבת והיו שתי פרות. היא הייתה חולבת את הפרות, סדרת כל מיני דברים מה שצריך בבית. היה רב בעיירה שהוא פסק את הכל. היה שלטון פולני אבל רוב התושבים היו אוקראינים. העירה נמצאת במרחק גדול מדרך ראשית, מרחק של 7 ק"מ מתחנת רכבת, אין כבישים, בחורף שמה יורד שלג, הנהר היה קופא. בקיץ היינו הולכים לשחות בנהר כל יום, שמה למדתי לשחות, היינו הולכים מכות עם השקוטצ'ים.

בגיל 6 היה בי"ס חובה, הייתי צריך להתחיל ללכת לבי"ס פולני. כשהבי"ס היה במרכז העיירה, איפה שגרו רוב היהודים זה היה מצויין. לפעמים הבי"ס היה יוצא ברחוב של הגויים האוקראינים והיינו הולכים ובדרך מקבלים מכות מהשקוטצ'ים (הילדים של האוקראינים). בדרך כלל היו לנו מלחמות עם השקוטצ'ים. הרוב היו אוקראינים, כמעט לא היו פולנים. הייתה איזו מושבה פולנית מחוץ לעיירה. היחסים עם האוקראינים היו די טובים, רוב האוקראינים היו להם חלקות שדה וליהודים היה אסור להחזיק אדמות בזמן פולניה. לא היו אדמות ליהודים אז היו צריכים לחפש מקצועות כמו חייטים, בנאים, סנדלרים, ספרים וכל מיני עבודות כאלה שרק היהודים עסקו בהם.

התחלתי ללמוד בבי"ס פולני, המורים התייחסו ליהודים בברוטליות ממש. אז היו לנו קלמרים מעץ, היה תופס את המכסה של הקלמר והיה נותן לך כמה מכות על היד או שלפעמים פשוט הסתובבו עם מקל, ממש מקל ואם שאל אותך משהו ולא ידעת כמה שהיית נותן לך את היד הוא היה נותן לך מכה.

אבי היה בנאי אבל שמה בונים את הבתים לא מבזוקים כי לא היה מלט, שמה הרוב זה יערות, הבתים היו מעץ. רוב השבוע הוא עבד מחוץ לבית ולקראת שישי היה חוזר הבייתה, עושה קניות לבית, היו חנויות מכולת. בימי שישי הלכנו עם אבא למקווה. בבית לא היה מים, לא התרחצו. ליד הבית היה לנו נהר- גיליציה (?) ובעיקר היינו מתרחצים שם. אחר כך למדנו לשחות שם. אחר כך היו שני נהרות גדולים ממש. לנהר הגדול קראו הורין ולנהר השני סלוצ'. חיינו עד שנת 39.

אני זוכר אז כבר היינו קבוצות, לא פעם היה קורה שהיינו הולכים מכות עם השקוטצ'ים והם היו קרועים את החולצה אז פחדתי לבוא הבייתה כי מילא המכות אבל החולצה קרועה אז הייתי מקבל עוד מכות.

אחרי תחילת המלחמה באו הרבה פליטים יהודים. ביולי 39 נכבשנו ע"י הצבא האדום- רוסיה ואז פתאום המורים בבי"ס יודעים רוסית. המשכנו ללמוד בבי"ס, בכיתה ג'-ד' למדנו רוסית. מפולנית סתם סבלתי, לא אהבתי אותה וברחוב היינו מדברים אוקראינית, בבית היה יידיש. לא אהבתי את הפולנית כי היו מרביצים בבי"ס הפולני. הרוסים הגיעו ופתאום יש חשמל בעיירה, הכניסו חשמל. מים זורמים אין בבתים אבל יש בכל רחוב באר עם דלי קשור מעץ ומנואלה כזאת. אתה בא עם דלי, מוריד את הדלי מעץ ושואב מים מהבאר. המים האלה היו בשביל להתרחץ קצת, לשטוף פנים. בשביל בישול

היינו צריכים ללכת למרכז העיירה ושם הייתה משאבה. אני כבר הייתי בן 10, הייתי הולך למשאבה, ממלא חצי דלי וחוזר הבייתה עם הדלי וחצי היה נשפך בדרך. המים האלה היו בשביל שתייה ובישול.

אבי פתאום קיבל עבודה במסעדה- אחראי על המסעדה ואמי הייתה תופרת. היא עזרה בפרנסת הבית. אבי היה לו מקצוע בחורף, אי אפשר לעבוד בבנאות. הוא היה סנדלר, בחורף היה יושב בבית ועובד כסנדלר.

ב1939 באו הרבה פליטים שברחו מפולניה לאזור שלנו והם כבר מספרים שהגרמנים נתפסים ליהודים, גרוע מאוד, שורפים חנויות, מרביצים ליהודים והם עזבו את הכל וברחו מהבתים. באו בתור פליטים לאזורים שלנו, נכנסו לתוך רוסיה כי אנחנו כבר היינו רוסיה. לילה אחד הרוסים אספו את כל הפליטים שברחו, אספו את כל היהודים בלילה ושלחו אותם לסיביר. אף פליט לא נשאר. בסיביר באותן שנים זאת הייתה ארץ קשה מאוד, אי אפשר היה לחיות שם, החורף קפוא, בסיביר היו רק קרח ושלג ויערות, לעומת היום. שלחו את היהודים לעבודת פרך. המצב בבית קצת השתפר. אחי הגדול התחיל לעזור לאבא במסעדה, אוכל לא היה חסר. אבא כבר לא היה צריך לנסוע לעבוד קשה בבנייה.

אני המשכתי ללמוד בבי"ס הרוסי וגם למדנו בחדר. עיירה דתית, שבת אין שום פעולה. ככה היינו עד יוני 41.

יוני 41 מתחילה המלחמה. הרוסים בורחים מהשטחים שהם כבשו. היו כמה יהודים שהספיקו לברוח איתם לרוסיה. כל החזית הייתה הפרוצה. אחרי חודש הגיעו הגרמנים.

באו הגרמנים, דבר ראשון האוקראינים התחילו להרגיש שנאה ליהודים, התחילו להרביץ ליהודים.

התחיל הרעב, הגרמנים לא נתנו לנו אספקה. בשנת 42 להשיג לחם היה קשה. איכשהו בעיירה לא ממש הרגשתי את הרעב. בסביבות פסח 42 הגרמנים מחליטים לעשות גטו. מה זה גטו? חותך חצי עיירה, עושה גדר תיל מסביב, שני שערים, לצאת מהגטו אתה צריך אישור ומינו שוטרים יהודים- מה שקראו לו אחר כך קאפו. אבל הם לא הרגו יהודים, רק היו ממונים על שמירת השער, אחראים על הסדר. לא מספיק שחתכו חצי עיירה וחתכו את הבתים, היהודים היו צריכים לעבור לגטו, קיבצו את כל היהודים שגרו בכפרים, כי בכל כפר כמה משפחות יהודים. בכל האזור קיבצו את כל היהודים וכולם היו צריכים להצטופף בחדר אחד בתוך הבית שלך.

הבית שלנו יצא על יד הגדר. אני בתור ילד הייתי בא לגדר, מקפל את הגדר תיל ויוצא, מסתובב ברחוב כמו איזה שייגעצ. דיברתי טוב אוקראינית, המראה שלי היה טוב לאוקראיני ולא דיברתי כמו כשהיהודים היו מדברים. איך היו מזהים יהודי? היו אומרים להגיד קוקריצה. היהודי היה אומר ר' קשה. ואחר כך היה פטנט לזהות יהודים בלי בעיה היו אומרים להוריד מכנסיים. אני בתור שייגעצ הייתי מסתובב הרבה בחוץ, הייתי מסתובב הרבה בחוץ כי הגטו לא נשמר.

חיינו ככה די קשה, כל פעם היו גזרות חדשות ופתאום אנחנו מתחילים לשמוע שהורגים יהודים בכל מקום. לא ידענו שיש מחנות. אבל בכל האזור שלנו באים קבוצות הרג והורגים יהודים. אני זוכר בתור ילד לא נתנו לי לשמוע, היינו מדברים שקט שהילדים לא ישמעו. אבא שלי שאל "הורגם את כולם? לא רוצה להאמין". ואמרו לו שכן. עדיין ב42 כל המשפחות עובדות אבל לא הייתה תקשורת. איכשהו הגיע לאוזני ושמעתי את זה שאמרו לו. פתאום אנחנו שומעים שהיטלר הוציא הודעה שעד החורף צריך להרוג את כל היהודים- נשים, טף, הכל עד החורף שעד סוף 42. ובאמת התחילו לעבור לי הסדר, עוד עיירה ועד עיירה הרגו את כולם. כשבועיים לפני ראש השנה 42 אנחנו שומעים שמועות שעושים בורות. חופרים בורות והתקשורת קשה מאוד, לא יודעים מה זה, עוברים מפה לאוזן שזה בורות בשביל היהודים, העיקר הולכים לראש הקהילה שהיה לו קשר עם השלטונות. הוא אומר שזה מצב מלחמה וחופרים בורות בשביל. בסוף מסתבר שהכינו את הבורות בשביל כל בני הקהילה שלנו ביום הרצח.

ספטמבר 42 המצב קשה מאוד. יום אחד אנחנו קמים וכל הגטו מסביב שוטרים, 2-3 גרמנים ויורים לתוך הגטו. כל מי שקרוב הורגים אותו ולא שואלים מה קורה. עושים חשבון, ידענו שהסוף הגיע. פתאום התחילה מהומה. אבא והאח היותר מבוגר נעלמו. הם כנראה יצאו החוצה ופשוט הרגו או באמצע רחוב. ישבנו בבית, אחותי הגדולה, אני השני, האח הקטן ואמא. אמא אומרת לנו אתם לא יוצאים, אנחנו הולכים. פתאום מודיעים בכריזה- כל היהודים להתרכז בשוק.

אני יוצא מהבית עם אמא, אנחנו הולכים מחובקים ארבעתנו. אני חושב שאני הולך למות. אני לובש מכנסיים קצרים, נעליים, חולצה דקה, היה עוד ספטמבר, היה יומיים לפני ראש השנה. אנחנו הגענו לשוק, אוספים את כל היהודים, מי שנשארו. בדרך אתה עובר, אתה רואה הרבה יהודים הרוגים, אתה לא יכול להסתכל אחורה כי אחרת הוא ירה בכך.

אנחנו מגיעים למקום, הרבה שוטרים, 2-3 גרמנים בסה"כ או 10 מקסימום. התאספו כל היהודים, פתאום השוטרים שלהם האוקראינים מוציאים הוראות לעמוד על הברכיים, להתפלל, להוציא הכל מהכיסים. הרב נושא דרשה ומבקש מכולם ללכת על קידוש השם. הוציאו קבוצה ראשונה, בסביבות 300-400 איש, מסביב המשטרה האוקראינית. אצלנו הקבוצה הרג היו מליטא. המנהיגם שיתפו פעולה עם הגרמנים. הוציאו את הקבוצה הראשונה הלכו חצי שעה. אנחנו היינו קבוצה שנייה. בקבוצה שלנו היינו ילדים, זקנים, נשים. אנחנו הולכים ברגל לבורות מחוץ ליער ואחרינו נוסעות עגלות. אנחנו שואלים אותם, את הגויים, בשביל מה צריך עגלות. אנחנו הולכים ברגל ועוד מעט יורגו אותנו אז בכלל. אז הם עונים ש"אנחנו הולכים לקחת את הבגדים". אנחנו הולכים ברחובות של הגויים ופתאום אישה מתחילה לצעוק באידיש: "יהודים! לאן אנחנו הולכים? עוד רגע הורגים את כולנו, בואו נתחיל לברוח". התחילו צעקות ובאותו רגע תפסתי את הרגליים ואני מוצא את עצמי ואני שוכב מחוץ לקבוצת ההרג הזאת באיזו חצר של גוי ברחוב, פתאום קמתי ואני שומע צעקות ויריות. אני רץ ורואה כמה יהודים ששואלים אותי לאן אני רץ ואני עונה שלכיוון הנהר כי אני יודע שהוא מאוד מסוכן וקשה לעבור אותו בשחייה, אף פעם לא הייתי נכנס להתרחץ כי שם היו מערבולות והיה סיכוי לטבוע. אני רץ לכיוון הנהר חצי קילומטר ואני עושה חשבון שאני לא אוכל לעמוד בחיית הנהר עם הנעליים. אני מחליט שאני מוריד את הנעליים כי בלעדיהם יהיה לי יותר קל לעבור את הנהר. אבל בריצה השרוכים נתפסו ואני לא יכול להוריד את הנעליים. רצים אחרי ויורים ואמרתי מה שיהיה אני קופץ לנהר עם הנעליים והמכנסיים הקצרים. מתוך הנהר אני שומע צעקות האידיש "הצילו", מישהו פצוע ואני לא לעצור ואני שומע יריות. אני לא יודע איך עברתי בשחייה, לא הייתי שחיין מצטיין ופתאום אני בצד שני של הנהר. 400-500 מ' לחוף של הנהר. אנחנו רצים לתוך היער ולא יודעים לאן אנחנו רצים. אני ילד בן 12, שאין לו אינטרנט, חשמל, רדיו ולא מעודכן כמו ילד שיוצא משיבה\מההדר. הלילות בסוף ספטמבר באזור הזה מתחילים להיות קפואים. יורד גשם. אנחנו רצים עם מכנסיים קצרים, חולצה דקה, גופיה, רטובים עד לשד עצמותינו. אמרתי תודה שהנעליים נשארו על רגליי כי לרוץ בתוך היער בלי נעליים זה קשה.

לא יודע כמה זמן רצמו, הגענו לאיזה מקום, התאספו קבוצה של ילדים עם נשים והחלטנו שנעשה מדורה. בדרך קטפנו קצת תפוחי אדמה מהשדות. אנחנו יושבים, אופים את התפוחי אדמה, לפני כמה ימים לא אכלנו שום דבר כי ידענו שהולכים להרוג אותנו. עשינו מדורה, הורדנו את הבגדים הרטובים, קצת לייבש, קצת נמנמנו, קצת אפינו תפוחי אדמה. אני הורדתי את הנעליים, שמתי אותם ליד המדורה, הלילה ירד, הגיע למחרת. פתאום אני שומע- "עמוד!". השוטרים האוקראינים עברו את הנהר עם הסירות ורדפו אחרי הקבוצה כדי להרוג את היהודים שברחו. אני קם בתוך היער, פתאום הוא יורה עליי וצועק עליי לעמוד, כמו שאני בלי נעליים, בלי שום דבר, קם ורץ. הוא יורה אבל הוא לא פגע. לאן אתה רץ? לתוך היער. לא יודע לאן אתה רץ. במצבי הייתי בן 12, אבל לא יצאתי אף פעם מהעיירה, הייתי יחף, בלי בגדים, רטוב. פתאום אני רואה מרחוק פטה מורגנה, כאילו עשן. אני חושב שזה יהודים שברחו ועושים מדורה. אני רץ ומגיע למקום ואין שום דבר. אני בעומק היער ול יודע איפה אני נמצא. רצתי, אני לא יודע כמה זמן. פתאום אני שומע נביחת כלבים. נביחת כלבים זה אומר שיש אנשים. אני לא עושה חשבון והולך לפי הקול של הנביחות. אני מתקרב ורואה שני בתים בתוך יער. לא עושה חשבון לכלב ולא לכפור והולך לכיוון הכלב. הכלב לא נותן להתקרב, מתנפל עליי ופתאום אני נהייתי גיבור. פתאום אני שומע גוי מתוך החשיכה יוצא וקורא לי "הודון". אני מתקרב

והוא אומר "אני יודע שאתה יהודון, שמעתי יריות ואני יודע שהרגו את כל היהודים. אם אתה כבר באת תיכנס". אמרתי לו "אני כמה ימים לא אכלתי, אין לי שום דבר עליו, אין לי בגדים, קודם כל תן לי משהו לאכול". אני לא עושה חשבון אולי זה משטרה, אני הולך, אני רעב, כמה ימים לא אכלתי. בכל אופן, תפסתי גוי די טוב מאוד באותו מצב. הוא קודם כל מכניס אותי הבייתה, נותן לי לאכול. אני אוכל, הוא מביא לי קצת בגדים, נותן לי תרמיל של הרועים שלהם. נותן לי קצת אוכל ואני אוכל. כשאני גומר לאכול הוא אומר לי- אני אתן לך לישון בגורן אבל אני מעיר אותי באור הבוקר ואתה חייב לברוח. כי שמענו שהמשטרה יודעת שכמה יהודונים ברחו. מהקבוצה שברחה היינו רק ארבעה ילדים כי את המבוגרים הרגו. אני הולך בתוך היער עם הבגדים שהוא נתן לי, של שייגעצ, ואני לא שם לב שאני הולך בדרך הראשית שמובילה לכפר השני. דרך לא סלולה שנוסעות עגלות. אני שמח, אכלתי, יש לי בגדים חמים ואני רואה שאחרי נוסעת עגלה. אני עושה חשבון שאין לי ברירה ואני לא יכול להתחיל לברוח. אם אני בורח הם ירו עליי ואני באמצע שטח פתוח ואני הולך ישר. מסתבר שאלה שוטרים שמחפשים את הארבעה ילדים שברחו. העגלה עוברת לידי ושואלים "קטנצ'יק לאן אתה הולך?", אני אומר שאני הולך לכפר הזה ואני שומע אחד מהם אומר "זה, משלנו." והם השאירו אותי, אני תופס את הרגליים ורץ ליער החזרה, לא מתקרב לדרך הראשית.

סוף 42 מתחיל חורף קשה ואני ילד בן 12 בתוך היער לא יודע מה לעשות, כל היום מסתובב. בערב אני מתחיל להתקרב לבתים. בדרך כלל הבית הקיצוני מהכפר ומבקש מחסה. הגויים דווקא היו די בסדר, אבל יום אחד אני בא לאיזה גוי והוא אומר לי "שמע, אתה יהודון, נכון? אז מגיע לך למות." כי ידוע שהילדים שלהם לא מסתובבים במזג אוויר הזה. אני ושאל אותו למה? הוא אומר כי אתם הרגתם את האלוהים שלנו, אתם הרגתם את ישו, מגיע לך למות. עד אז לא ידעתי שהיהודים הרגו את ישו, מסתבר שזה גם לא היו היהודים אלא הרומאים. בגלל זה הם שנאו אותנו. שמה הכנסייה עבדה קשה, הכומר היה כמו הרב אצל היהודים. למזלנו הייתי בויסוצק תחילת 43. חורף קשה מאוד, מינוס 40 מעלות ואני עם בקושי בדים. למזלי למדתי לעשות נעליים מחומר שגדל ביער. היו נעליים מסמרטוט טוב שלא היה לי שעוטפים עם חבלים. אני כל יום מסתובב, פוגש איזה רועה שרועה את העדר ומחכה כמו כלב שהוא יסיים לאכול ויזרוק לי חתיכת לחם. הרועה הזה היה מסיים לאכול והיה זורק לי עצם כמו שהיה זורק עצם לכלב.

תחילת 43 הרוסים מצניחים לשלוח פרטיזנים לאזור שאני נמצא. לפרטיזנים יש מלחמה עם האוקראינים כי הם משתפים פעולה עם הגרמנים. הגרמנים הבטיחו להם שהם יתנו עצמאות לאוקראינה. יש כנופיות שנקראות בנדרה ויש ביתלורה (?) שהם עשו פוגרומים ב-18-1917 ביהודים. בנדרה הם כנופיות שקמו עכשיו והם היו אובססיבים ללהרוג יהודים. הפרטיזנים הרוסים נלחמים נגד הגרמנים. חלקם נלחמים בלילות נגד פסי הרכבת כדי לפוצץ את הרכבת שמעבירה ציוד לגרמנים. אני מתחיל להתעניין איך להתקבל לפרטיזנים ויום אחד אני מחליט לעזוב את הכל וללכת אליהם, למרות שמצאתי גוי ששמר עליי ואני אהיה רועה, שומר על הפרות שלו בקיץ. אני עוזב את הכל והולך לפרטיזנים. הפרטיזני מסתכל עליי ושואל אותי בן כמה אני. אני אומר לו 13. הוא אומר שמע, לא נקבל אותך. אני אומר לו אין לי אף אחד, הרגו לי את ההורים, אני מוכן. הוא אומר שלא יקבל אותי. למזלי, היה שם רס"ר טבח יהודי. הוא שמע אותי ואת כל הסיפור שלי ואומר לי לבוא אליו. הוא אומר לי שהוא יודע שאין לי אף אחד ולבוא אליו כל יום ושהם יתנו לי אוכל לכל היום. המצב מתחיל להשתפר. הגרמנים מתחילים להפציץ את הכפרים מסביב, של הגויים. התחילו קרבות עם הבנדרה. ככה אנחנו מעבירים את השנה.

בתחילת 44, בסביבות פברואר הרוסים עוטפים את השטח. ביערות היהודים מספרים שכל הכנופיות עוברים ליערות, מה שאומר שצריך להתפנות מהיערות. ואני יום אחד מחליט שאני חוזר לעיירה. מסתבר שהאזור של היערות לא רחוק מהעיירה והאזור היה כבוש ע"י הפרטיזנים. אני מסתובב בעיירה, נשארו קצת בתים, חורבן, ספרי לימוד, ספרים יבודיים מפוזרים על הרצפה. פתאום, למזלי, פגשתי יהודי בעיירה, די מבוגר שגר בעיירה. הוא אומר לי שעכשיו אני כמו הנכד שלו ואנחנו לא עוזבים זה את זה. הוא אומר לי שהבית שלי עומד שלם. הגרמנים פירקו את הבתים כדי להתחמם. אני מסתובב בעיירה ובוכה כל יום. אני מחליט שאני לא יכול להשיאר בעיירה. אימי פיזרה קצת בגדים וקצת כסף אצל הגויים שעבדו איתה ואמרה לילדים "שבמקרה וצריך תדע שאצל הגוי הזה תוכל

לקבל משהו, אצל הגוי הזה נתתי ככה ואצל זה ככה." אני מסתובב בעיירה ואני זכרתי את זה אז הלכתי למישהו שיתן לי. אני בא והגויה מקבלת אותי יפה. אני מציג את עצמי. קודם כל שואלים אותך- מאיפה יצאת? רציתי להגיד להם איפה באת עם עגלה להרוג אותי ולקחת לי את הבגדים ועכשיו אתה שואל אותי פתאום מאיפה באתי. אני בא למשפחה הזאת, האישה אומרת לי "היות והחזית הייתה קרובה לעיירה שלנו, יש אצלי מפקדה של הצבא הרוסי ויש שם קפיטן (סרן) יהודי, הוא רוצה לשמוע מה קרה עם היהודים במקומות האלה. אמרתי טוב, אני מוכן לדבר איתו. היא דופקת לו בדלת והוא אומר "תכניסי אותו". התחלתי לספר לו את הסיפור שלי ואני אומר לו שאני לא יכול להישאר בויסוצק, תציע לי משהו. הוא אומר לי שאני בן 14 ולא חייב גיוס אז שאשר ביירה. אני אומר לו שקשה לי ואני לא רוצה להישאר. הוא אומר, יודע מה, אני מוכן לקבל אותך בתוך חניך בצבא הרוסי. אני מסכים. הוא שולח אותי לאפסנאות, מסדרים לי בגדים, יש לי אוכל מסודר. זאת הייתה יחידת תותחנים. לכל חייל יש עגלה עם סוס, ביום הם ישנים, בלילה גם נוסעים לעורף לקחת תחמושת עבו התותחנים. הוא מצרף אותי לאחד החיילים. מסתבר שהחייל היה קווקזי. אני מספר לו שאני יהודי. הוא אומר לי בוא רגע, ומתחיל לגעל לי במצח. אני שואל אותו "מה אתה מחפש, קרניים?". הוא אמר שסבא וסבתא שלו אמרו לו שלכל היהודים יש קרניים. אני אומר לו שהוא יכול לחפש. התיידדנו. בסוף קיבלתי עגלה וסוס וכל הלילה נסעתי עם החברה להביא פגזים. בלילה לא ישנתי. ביום הייתי כמו החיילים, היה לי מעיל, נכנסתי מתחת לעגלה וישנתי. מסתבר שהאזור שלנו הוא כולו ביצות והסתובבה מלריה אבל לא ידענו. אני באחד הימים מקבל מלריה. הקדחת הזאת זאת מחלה של חום ורעידות. פתאום תופס אותי הסרן ושואל מה קרה לי. אני אומר שאני לא יודע והוא שולח אותי למרפאה. אני בא למרפאה, יש לי חום 40. העובדת אומרת לי להוריד את הבגדים, מלא כינים. רושמים שאני חולה טיפוס. אתה חייב לנסוע לפולין. החזית עומדת להיכנס לתוך פולניה אבל אחנו עומדים עדיין חצי שנה במקום הזה. אני נוסע ומגיע לבית חולים צבאי בחזית. אני מגיע עם ההפניה והרופא אומר: "אתה חולה טיפוס?! אני לא יכול להכניס אותך לבי"ח." אבל יש לי 40 חום! הוא אומר לי אתה יודע מה, אני אסדר לך מיטה מרפסת בחוץ. בי"ח צבאי- פצועים, צעקות, אין תרופות, אין טיפול. לטיפוס לא מתקרבים. אותי שלחו למרפסת, קודח כל הזמן, אין טיפול, אין כלום. לא יודע כמה זמן הייתי בבי"ח הזה. יום אחד יש ביקורת רופאים. ואני שומע אחד אומר לשני: "אין טעם ללכת אליו, הוא במילא תוך יום-יומיים גומר את זה". איכשהו שמעתי את השיחה והזאת ושאני לא אמות כשאני לא יודע איפה אני ומי ידע איפה שאני נמצא. אני לא אמות! ומאותו רגע ההחלטה שלי תפסה. פתאום התחלתי להבריא בלי טיפול. ידעו שיש לי טיפוס והבראתי לגמרי. אין חום, אין קדחת אין טיפוס. פתאום בריא. למזלי, החזית מתחילה להתקדם לכיוון פולניה אבל הרוסים שומעים שבורשה יש התקוממות של הפולנים. הרוסים מחליטים לעצור את ההתקדמות, אמרו שהגרמנים יתעסקו עם הפולנים כמה שיותר כי הם פדו מהקרבות כשהם יגיעו לגרמניה. החזית מתחילה לנוע לכיוון פולניה ואני רוצה להשתחרר ולחזור ליחידה. הרופא הראשי אומרת לי שאולי אשאר עם הצוות שלהם בבי"ח, הם מתקרבים לפולניה ואחרי זה נלך לגרמניה. אמרתי לו שאני לא מסכים, לך תמצא את היחידה שלך, כל היחידות זזות לכיוון פולניה. למזלי, אני זכרתי את המספר של השילוט של המכוניות של היחידה שלנו. היו משאיות שהיו מביאות תחמושת. זכרתי את מספרי הרכב שלנו. אני עומד כדי לתפוס טרמפ, עוברת מכונית, אני עוצר אותה וישר שואל אותה לאיזו היא יחידה היא שייכת. הוא אומר שהיא שייכת ליחידה שלי. אמרתי לו קח אותי ליחידה אתה מכיר את הקפטן שלי. אני עולה למשאית ונוסעים ליחידה. מצאנו את היחידה. הוא חוזר בחזרה. הרב סרן קיבל אותי וקורא לי לראיון, הוא יהודי ממוסקבה. החזית התחילה לזוז, אנחנו זזים וכובשים את פולין. אתה יכול להישאר בפולין, אתה לא חייב גיוס והם פוחדים ממחצית שנייה לתקיפה. פוחדים שיגיעו לגרמניה הגרמנים ילחמו איתם קשה מאוד. הסרן אומר לי: "אתה לא חייב להיות. יש לי משפחה במוסקבה, קח את הכתובת שלי, סע להורים שלי, חכה לי עד שהמלחמה תיגמר ואנחנו נעשה תוכנית לגביך. אני יושב וחושב שמוסקבה זה רחוק. אני לא רוצה לנסוע למוסקבה. הוא אומר לי שהוא לא לוקח אותי למלחמה שלהם. אתה חייב להישאר בפולניה, לך לעיירה שלך. תבחר לאיפה אתה רוצה לנסוע ברוסיה. אני נותן לך צו תנועה, כי בלי זה אי אפשר היה לנסוע. בתור ילד שמעתי את השם "קייב" ואמרתי קייב מתאים לי. הוא נותן לי צו תנועה לקייב. שולח אותי לאפסנאות, נותן לי בגדים, עוד קצת מדים במידה שלי. אני הולך לנוע עם הרכבת לקייב. תחילת 44. המצב בחוץ קשה. אנחנו נוסעים ברכבת ובאים לתחנה ואני רואה את כל הנוסעים ורצים לתחנה. כל אחד לוקח את הוסטים שלו ורצים לתחנה.

חשבתי שאולי יש שם אוכל ובתחנה אני מחליט שאני גם רץ לשם. אבל את כל החפצים אני משאיר ברכבת. אני מגיע עם כולם לתחנת הרכבת ומה שיש שם בסה"כ זה מים רותחים. בשביל זה כל הנוסעים קמים ורצים בשביל לקחת מים רותחים. אני כבר ממלא מים רותחים ורץ בחזרה. מחפש את השק חפצים שלי. לא מוצא את השק חפצים, לא מוצא, גנבו לי את הכל. נשארתי עם מה שעליי. אני חושב מה לעשות. אני חושב לחזור לתחנה, אתפוס את הגנב ואתן לו מכות שהוא גנב לי את התיק. מבלי לחשוב הרכבת מתחילה לנסוע ואני קופץ מהרכבת, ועוד לא ידעתי לקפוץ מרכבות עד שבמשך הזמן למדתי, נופל בשדה, שובר את הרגל, לא יכול לקום ולזוז בדרך לקייב. חצי יום אף אחד לא עובר. פתאום נוסעת עגלה ורואה שוכב חייל. "חייל מה קרה לך?", לוקח, אוסף אותי ולוקח למרפאה. שולחים אותי לבי"ס לעשות גבס, עושים לי גבס. אבל יש לי צו תנועה לנסוע לקייב ואני חייב לנסוע לקייב. אני נוסע לקייב, עם הגבס והכל. מתייצב כמו חייל טוב עם הצו תנועה אצל קצין העיר. אומר להם שהסרן נתן לי אישור שכתוב בו שאני יתום מההורים שלו שנהרגו ע"י הגרמנים. עם האישור הזה אני נוסע חצי רוסיה. קצין העיר קורא את האישור והוא אומר לי: אני במלחמה (סביבות מאי 44). אחרי המלחמה תבוא אליי אני אתן לך הרים וגבעות. אבל עכשיו אתה חייב לעזור לנו בעבודה למען הנצחון על הגרמנים. אחרי המלחמה תבוא לקצין העיר אני אעזור לך. הוא שולח אותי לעבודה, נותן לי הפניה לחברה שבונה את קייב מחדש כי קייב ספגה הפצצות של הגרמנים בזמן המלחמה. בקייב רצחו אלפי יהודים בבאבי-יאר, את זה לא ידעתי כשהייתי שם.

שולחים אותי לעבודה בנפחיה. פעם היו מדליקים את הפחמים ואתה עומד עם היד כמו משאבה ועושה לו אש וככה עושים פרסות לסוסים. בנפחיה עובד נגר. העגלות היו מעץ, הגלגלים היו מעץ. עובדים שם שני יהודים. שולחים אותי לעזור להם. ברוסיה המצב בזמן סטאלין היה קשה וכל אחד מלשין על השני. שני היהודים מדברים אידיש. אני מציג את עצמי כגוי- וולוביה יחניוק שזה שם שהיה הרבה באוקראינה. התחלתי לשאול אותם מאיפה הם חשבתי שאולי הם קרובי משפחה. בקייב הוצאתי אישור שכתוב בו שאני אוקראיני. אני עובד עם שני היהודים שמדברים אידיש ביניהם ואני מידי פעם מחליף את הנושא. מסתבר שזה היה ממשלתי אבל אנחנו גם עשינו בשביל השוק השחור, לא היה פרטי. אם בא איזה גוי לתקן עגלה או לעשות פרסות לסוסים עושים מזה כסף. היהודים שיתפו אותי בזה, בסוף היום הייתי מקבל 100 רובלים, הייתי הולך לשוק וקונה עם זה אוכל ואחר כך נוסע. גרתי בבית "חלוצים לחלוצות" שזה בית זונות ברוסיה. אני מתחיל להסתובב עם השקוטצ'ים וביום אנחנו עושים כל מיני ונדליזם ואני רואה שהחברה לא מתאימה לי. אני חייב ללכת איתם כי אחרת יתחילו לבלוש. אף אחד לא יודע שאני יהודי, אני גוי. בכל יום ראשון אני הולך למקלחות, יש להם אדים בשביל להכניס את הבגדים כדי להרוג את הכינים. הייתי משתדל שלא יראו אותי.

שנת 45, המלחמה נגמרה ואני בקייב. אני עובד שם כל יום. נוסעים לעבודה עם החשמלית. כשאין חשמל החשמלית נעצרת עד שהחשמל מגיע. יום אחד אני מגיע למרכז, למשרדים שלנו, לוקח דואר. תופסת אותי אחת המנקות ואומרת לי "מישהו חיפש אותך". אני שואל אותה מי זה יכול להיות. אני הייתי בקשר רק עם היהודי בעיירה. המנקה אומרת לי שאם אני רוצה יש לה את הכתובת וזה מהעם שלי. אני שואל אותה איזה עם? היא אומרת לי שהיא יודעת שאני יהודי. היהודים שאני עובד איתם לא יודעים שום דבר עליו והם מפחדים שאני אשלין שהם עובדים בשוק שחור. אמרתי למנקה שתביא לי את הכתובת ואני נזכר ביהודי שגר בעיירה. היה קומוניסט שרוף בזמן הפולנים, ישב בבית סוהר פולני, ברח עם הרוסים ומסתבר שגר לא רחוק מקייב- 150 ק"מ מקייב. שמעתי שם משפחה- כץ. שם יהודי. אני לוקח את הכתובת ויום ראשון אחד אני מחליט שאני נוסע אליו. אני יודע שהוא ברח עם המשפחה ויש לו שתי בנות. לנסוע הרכבת ברוסיה באותן שנים היית חייב צו תנועה, בלי זה אי אפשר לקנות כרטיס. הייתי חבר של השקוטצ'ים, למדתי איך עולים על הרכבת כשהיא מתחילה לנסוע ואיך קופצים ממנה לפני התחנה. לפעמים הייתי עולה על הגג של הקרון. ביום ראשון לא עובדים שם. הרכבת שמורה על ידי משטרה. מרחוק אני בודק את הרכבת ואני מחכה שהרכבת תתחי לצאת מהתחנה. כל זמן שהיא נוסעת בתחנה היא נוסעת מהר. כשהרכבת יוצאת מהתחנה אני מתחיל לרוץ, עם המדים של הצבא האדום קופץ על הרכב ונוסע חופשי. אני מגיע למשפחה ומסתבר שזה קרוב משפחה. הוא אומר לי שיש לי משפחה בפלשתינה. אני אומר שאני יודע. הוא אומר לי שאין לי אף אחד. אני אומר שאני זוכר משהו (דודה נסעה, סבתא נסעה...). הוא אומר לי

שאפשר לנסוע לפולין. אמרתי לא יודע, אני בכלל אין לי קשר עם היהודים. הוא אמר לי שמע, לא מזמן הייתי בעיירה ויסוצק, נפגשתי עם היהודי המבוגר והוא אמר לי שהבית שלך קיים. אנחנו לא נוסעים בשביל להישאר בפולין, משם אתה יכול לנסוע לפלשתינה. היהודים יסדרו, אין לך מה לדאוג. יום אחד אני מקבל אומץ ואני מחפש נציג פולני בקייב, מסתבר שיש בשגרירות הרוסית והוא ממליץ עליך שאתה יכול לנסוע לפולניה. אני בא לשם, וכל קודם צריך לעבור חקירות. אני מצליח לעבור, מגיע לנציג הפולני ואני אומר לו שאני יהודי. הוא אומר לי להביא תעודה אבל בתעודה כתוב אוקראיני. אני אומר לו שחייתי באוקראינה ואני יהודי. הוא אומר לי בשקט לצאת מהר. נוסע ליהודי ושואל אותו מה לעשות. הוא אומר לי שאין לי ברירה, שאני צריך לחזור לעיירה ושמה לבקש תעודת זהות שיהיה כתוב בה שאני יהודי. בדרך הבית של ההורים נשאר שלם ואני יכול למכור את הבית. עובר עוד כמה זמן, אני בן 16 ב46. אני מחליט שאני לוקח כמה ימים חופש ואני חוזר לעיירה. דבר ראשון אני מתייצב בעיירה, מוציא תעודת זהות יהודית. בא לגוי שגר בבית ואומר לו שאני יחידי שנשארתי במשפחה ואני דורש את הבית בחזרה. הוא אומר שיש לו אישור והוא רכש את הבית משלטונות רוסיה. הייתי חייב ללכת לבית המשפט. בבית המשפט אין בעיירה שלי וצריך שני עדים. למזלי, סידרתי עגלה, לקחתי שני עדים ואני בונה סיפור: אני לומד בקייב, אני באמצע לימודים ואני צריך חזור ללימודים ואין לי כסף והבית נשאר. זה לא היה שופט, זה היה חייל פצוע שמינו אותו בתור שופט. מצאתי חן בעיניו. הוא מוציא לי אישור שהבית שלי. עם האישור הזה אני חוזר לגוי, מציג לו את האישור והוא מבקש לקנות ממני את הבית. הסכמנו על איזה מחיר ואני מקבל שק של רובלים. היהודי שלי אומר לי שאני חייב להחליף את זה לזהב. זה קונה לי זהב 3 מטבעות של 10 רובלים. אני חוזר לקייב, לא אומר להם שאני נוסע לפולניה. סוגר את כל העניינים. אני אומר להם שמצאתי דוד ואני חוזר לגור עם הדוד, לא אומר להם שום דבר כדי שלא ילשינו.

שמה של ביתי הוא יונת על שם אימי והיא גרה על ידנו. באידיש זה היה טייבל. עד הארץ השתמשנו בשפה הזאת.